

УДК 336:330.36:334

Віктор ЛЕВИЦЬКИЙ

ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Резюме. Розглянуто підходи до визначення «економічна стійкість підприємства» та проаналізовано види й показники оцінювання стійкості підприємства з одночасним впливом факторів та умов зовнішнього та внутрішнього середовищ. Визначено та сформовано три системи показників економічної стійкості підприємства, а саме: система показників економічної стійкості стосовно складових виробничо-економічного потенціалу підприємства; система показників економічної стійкості стосовно етапів життєвого циклу підприємства; система показників економічної стійкості стосовно різних видів ринків, що у взаємодії формують комплексну систему показників економічної стійкості підприємства як елемент забезпечення ефективного та довготермінового його розвитку у майбутньому.

Ключові слова: економічна стійкість, підприємство, система показників економічної стійкості, фактори впливу.

Viktor LEVYTSKYJ

THE FORMATION OF THE COMPLEX SYSTEM INDEXES OF PROVIDING ECONOMIC SUSTAINABILITY OF AN ENTERPRISE

Summary. In the article approaches for determination concept «economic sustainability of enterprise» are considered and the analysis of kinds and indexes of sustainability estimation of an enterprise as a system on the whole is conducted. It is determined that economic sustainability of an enterprise is its ability to resist negative internal and external influences with possibility of adaptation to the changes of external environment. On the basis of the conducted research it is possible to conclude, that any purposeful system in the process of functioning has to execute a set of tasks, therefore forming of the system of complex economic sustainability indexes of an enterprise is realized through a certain amount of its systems-components. In the process of research we are to develop three systems of indexes which characterize complex economic sustainability of an enterprise, namely: the system indexes of economic sustainability concerning constituents of production and economic potential of an enterprise; the system indexes of economic sustainability concerning the stages of an enterprise life cycle; the system indexes of economic sustainability of an enterprise concerning different types of markets. The offered composition of the systems is not final, but on this stage of research it can be used for development of basic principles of the complex system of providing economic sustainability of an enterprise. In accordance with these criterion, in every classification group it is possible to select a few types of economic sustainability. A research results in obtaining a complex system of economic sustainability indexes, that will allow the enterprise to adapt more effectively to the changes of external and internal environment with the simultaneous providing of effective and long-term development in the future.

Key words: sustainability, economic sustainability, enterprise, complex system indexes of economic sustainability, factors of influence.

Постановка проблеми. Процес успішного функціонування та розвитку промислового підприємства в умовах ринкової економіки залежить від рівня його економічної стійкості. Тому останніми роками стійкий розвиток підприємства став одним із пріоритетних стратегічних завдань. Забезпечення стабільного функціонування й розвитку підприємства вимагає створення науково обґрунтованої системи показників оцінювання та аналізу його економічної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління економічною стійкістю підприємств та подальшого їх економічного розвитку розглянуто у працях багатьох вітчизняних та іноземних учених. Серед них: І. Ансофф, Ж.Д. Анпілогова, О.В. Ареф'єва, І.А. Бланк, А.Р. Беллоу, Є.Ф. Брігхем, В.О. Василенко, А.М. Гатаулін, М.І. Діба, С.Б. Довбня, В.Л. Іванов, К.Д. Олсон, О.Є. Кузьмін, Л.Г. Ліпич, О.Г. Сокіл, І.І. Туболец, Л.О. Чіп, А.Д. Шеремет та інші [2, 3, 4]. Сучасний ринковий стан економіки України, а також відсутність єдиної методології оцінювання рівня економічної стійкості підприємств, як і відсутність єдиного визначення даного поняття, зумовлює доцільність подальших економічних досліджень у даному напрямі.

Мета статті – теоретичне обґрунтування змісту поняття «економічна стійкість підприємства», визначення та дослідження видів економічної стійкості з погляду системи показників і залежно від факторів впливу з одночасним формуванням комплексної системи показників забезпечення економічної стійкості підприємства в цілому.

Виклад основного матеріалу. Сучасний підхід до розуміння економічної стійкості не має комплексного системного вирішення та є досить одностороннім, оскільки обмежується рамками фінансових та економічних категорій. Стійкість передбачає здатність системи утримувати її у заданих параметрах. Для досягнення стійкого стану підприємство, яке є відкритою соціально-економічною системою, повинно володіти здатністю відображати негативний вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ, направлений на зміну стійкості підприємства як системи.

З цього погляду класичним можна вважати визначення, наведене А.М. Гатауліним, яке характеризує стійкість як стан системи або постійність послідовності з'єднання її елементів у часі в процесі її перетворень [1].

Інші науковці під стійкістю підприємства визначають його здатність протистояти різним негативним як природним, так і економічним впливам [7]. Це означає не лише можливість долати несприятливі явища й уміння пристосовуватися до них, а й використовувати їх з найбільшим ефектом для підприємств.

Рисунок 1. Система показників економічної стійкості стосовно складових виробничо-економічного потенціалу підприємства

Figure 1. The system indexes economic firmness concerning constituents of production-economic potential of enterprise

Деякі економісти під стійкістю розуміють такі властивості підприємств, які дають їм можливість у різних умовах, незалежно від ступеня відхилення їхніх характеристик від оптимальних, виготовити задану кількість кожного виду продукції необхідної якості з найменшими затратами [8, с.134].

На нашу думку, економічна стійкість підприємства є його здатністю протистояти негативним внутрішнім та зовнішнім впливам із можливістю адаптації до змін зовнішнього

середовища. У даному визначенні враховується також необхідність створення комплексу умов достатніх для того, щоб зменшити негативні наслідки можливої нестабільності внутрішньогалузевого та міжгалузевого розвитку підприємства. Виходячи із вищевикладеного, можна зробити узагальнення, оскільки будь-яка цілеспрямована система у процесі свого функціонування повинна виконувати поставлені перед нею завдання.

З позиції підприємств, економічну стійкість можна розглядати як сукупність систем, що здатні комплексно зберігати свій працездатний стан щодо досягнення запланованих результатів за наявності різних впливів. Більше того, стійкість підприємства має забезпечуватись у будь-яких умовах та ситуаціях, що виникають як всередині системи, так і в навколишньому середовищі [6, с.228].

Для того, щоб детально представити зміст даної категорії, необхідно класифікувати та розглянути показники, що забезпечують економічну стійкість підприємства за різних напрямів виробничо-господарської діяльності (див. рис.1).

Крім того, аналізуючи показники економічної стійкості підприємства, варто їх аналізувати з позиції, що будь-яке підприємство має життєвий цикл своєї діяльності [4], який може бути поділений умовно на кілька етапів: етап створення й поступового завоювання ринку, етап стабільного отримання доходу від основної діяльності та послуг, що надаються; диверсифікованість виробництва; поступове припинення діяльності підприємства на ринку чи повна його ліквідація. Врахування даних етапів зумовлює виділення такої класифікаційної ознаки, як стійкість стосовно життєвого циклу підприємства, оскільки на кожному етапі повинна вироблятися своя, визначена тактика поведінки підприємства на ринку (див. рис.2).

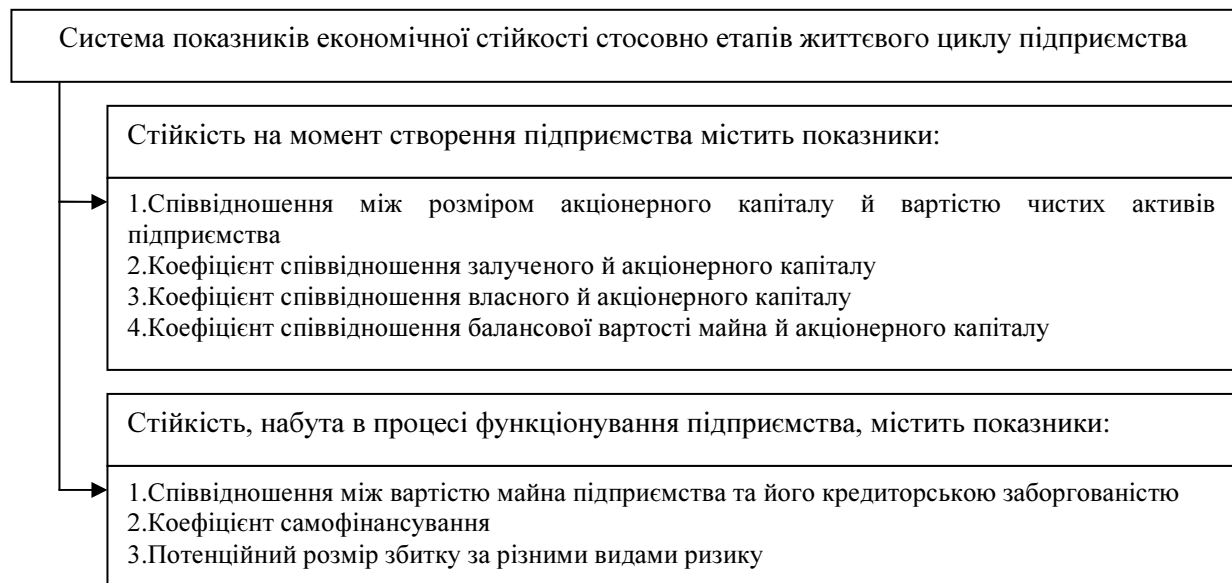

Рисунок 2. Система показників економічної стійкості стосовно етапів життєвого циклу підприємства

Figure 2. The system indexes economic firmness concerning to the stages life cycle of enterprise

При цьому на даних етапах у підприємства є різні можливості забезпечувати економічну стійкість. Стійкість на момент створення підприємства є механізмом забезпечення засновниками майбутньої ефективної роботи підприємства на етапі реєстрації діяльності та пов'язана з можливостями організаційно-правової форми підприємства для вирішення статутних завдань та залучення додаткового капіталу [5].

Стійкість, набута у процесі функціонування, є виробленою тактикою поведінки підприємства на ринку, що підтверджується попереднім досвідом, поточною економічною ситуацією та створює об'єктивні передумови для його подальшого розвитку. Підприємства постійно здійснюють комерціалізацію своєї діяльності, використовують можливості

збільшення прибутків, що отримуються не лише на традиційних ринках продукції, робіт і послуг, але й на ринку цінних паперів, інвестицій, засобів виробництва (див. рис.3).

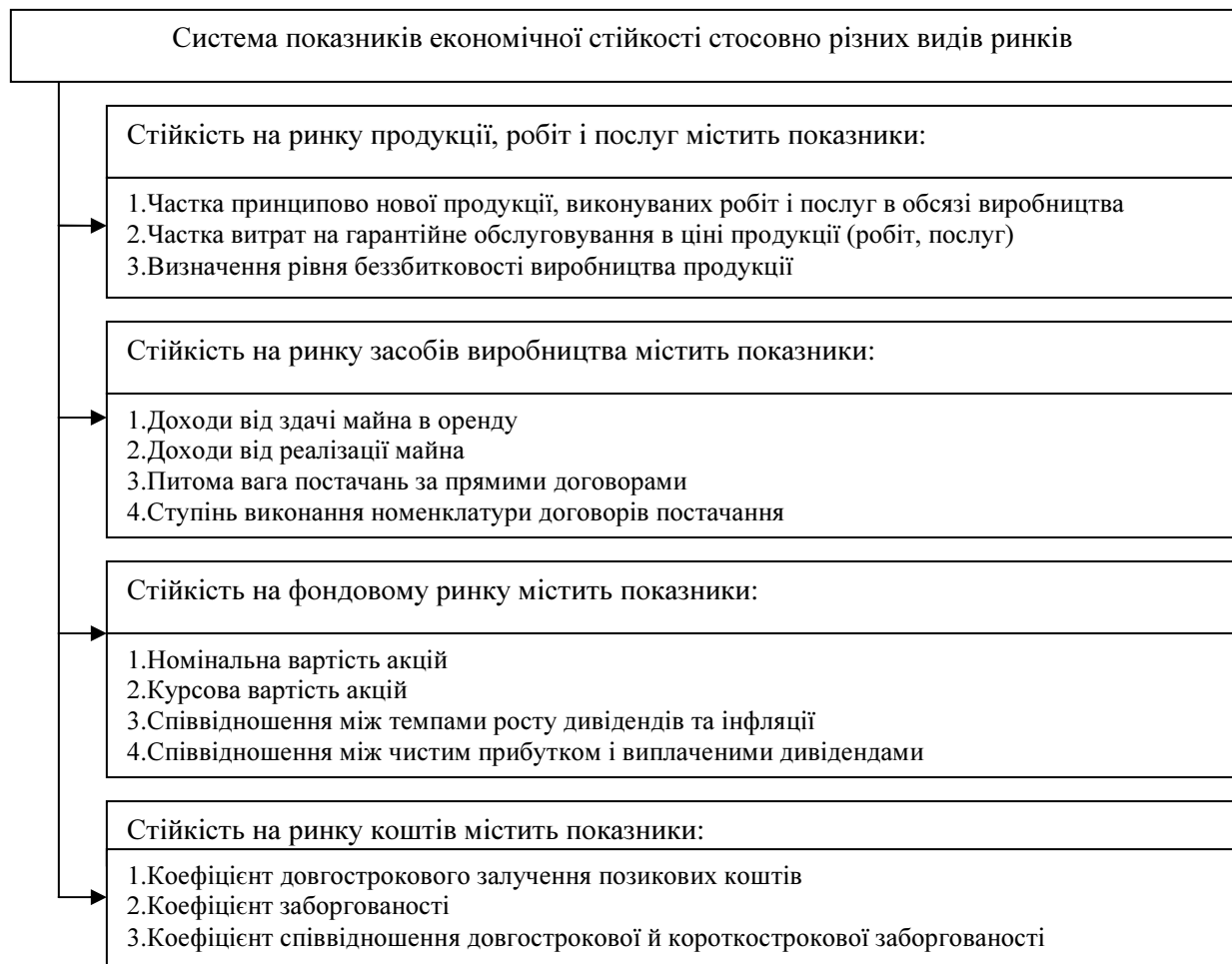

Рисунок 3. Система показників економічної стійкості підприємства стосовно різних видів ринків

Figure 3. The system indexes economic firmness of enterprise concerning to the different types of markets

Запропонований склад ознак не є вичерпним, але на даному етапі дослідження він може бути використаний для розроблення принципів основ комплексної системи забезпечення економічної стійкості підприємства.

Відповідно до даних ознак у кожній класифікаційній групі можна виділити кілька видів економічної стійкості. Тому за вищезазначеними показниками можемо виділити такі системи показників стійкості: стійкість стосовно складових виробничо-економічного потенціалу підприємства; стійкість стосовно етапів життєвого циклу підприємства та стійкість стосовно різних видів ринків, які разом формуватимуть комплексну систему показників економічної стійкості.

Для того, щоб конкретизувати зміст різних видів економічної стійкості, потрібно визначити показники їх оцінювання та, як результат, сформувати комплексну систему показників економічної стійкості підприємства у взаємодії із запропонованими системами показників, що є складовими даної комплексної системи (див. рис.4).

Отже, сформовані системи показників та комплексна система економічної стійкості дозволить ефективніше адаптувати підприємство до змін зовнішнього та внутрішнього середовищ.

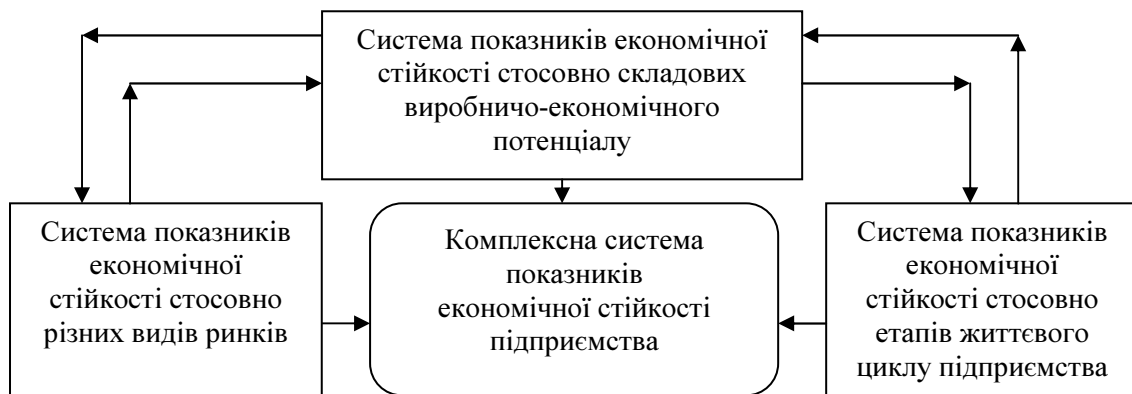

Рисунок 4. Комплексна система показників економічної стійкості підприємства
Figure 4. The complex system indexes economic firmness of enterprise

Висновки. Забезпечення стабільного функціонування й розвитку підприємства вимагає створення науково обґрунтованої системи показників оцінювання й аналізу його економічної стійкості, бо недостатня обґрунтованість існуючих показників ускладнюють оцінку та аналіз, перешкоджають формуванню ефективної системи управління підвищенням економічної стійкості. Саме тому запропонована нами комплексна система забезпечення економічної стійкості підприємства дозволить створити ефективну стратегію розвитку підприємства та забезпечити у майбутніх дослідженнях проектування показника комплексної економічної стійкості підприємства.

Conclusions. Providing the stable functioning and development of an enterprise is required by creation of the scientifically reasonable system indexes of estimation and analysis of its economic sustainability. Since insufficient validity of the existing indexes complicate an estimation and analysis, prevent forming the effective control system by the increase of economic sustainability a complex system of providing economic sustainability of an enterprise offered by us will allow to create the effective system of development and provide in future researches to form the index of complex economic sustainability of an enterprise.

Використана література

1. Бойчик, І. Економіка підприємства: навч. посіб. [Текст] / І. Бойчик. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
2. Гатаулин, А.М. Система прикладных статистико-математических методов обработки экспериментальных данных [Текст] / А.М. Гатаулин. – М.: Изд-во МСХА, 2002. – Ч.1. – С.22–24.
3. Иванов, В.Л. Управление экономической устойчивостью промышленных предприятий: монография [Текст] / В.Л. Иванов. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2005. – 268 с.
4. Кузьмін, О.Є. Основи менеджменту: підручник для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академвидав, 2003. – 416 с.
5. Ліпич, Л.Г. Організація виробництва: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / Л.Г. Ліпич, В.О. Морохова, А.Т. Московчук. – Луцьк: РВВ ЛДТУ, 2002. – 256 с.
6. Терещенко, О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. [Текст] / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
7. Філіна, Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. [Текст] / Г.І. Філіна. – К.: Центр учб. л-ри, 2007. – 320 с.
8. Фінанси підприємств: підручник [Текст] / кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 3-є вид., переробл. та доповн. – К.: КНЕУ, 2001. – 460 с.